

NOVIČ

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 5. septembra 1855.

List 21.

Globoko oranje — zakaj in kadaj je dobro?

(Dalje in konec.)

Kdor pa hoče s pridom globoko orati, mora vediti sledeče:

1. Mokra zemlja se mora poprej na suho djati.

Čeravno se globoko orana in tako globokeje zrahljana zemlja hitrejši poverh osuši, je vendar potreba, tak svet poprej osušiti (z vrezanimi grabni ali dre-nažo), ker voda v taki zemlji, ktera je spodej zlo mokra, še zavoljo tega ne more odtekat, če se globoko orje.

2. Globoko oranje naj se, če je moč, opravi pred zimo.

Zmerzlina pozimi zdrobi sirove gručice; tudi je pred zimo globoko orana zemlja pripravljena za vse zboljške, ki ji doleté skozi bolj dolgi čas iz unanega zraka in marsiktera rudninska stvar, ki ji je primešana, se sparsténí čez zimo. Kadar se z globokejem oranjem spodnja zemlja rahlja, je pa posebno na to gledati, da je zemlja takrat suha. Marsikdo, ki ni tega porajal in je v mokrem se lotil globokejega oranja, jo je slabo opravil, in potem je dolžil globoko oranje.

3. V globoko orano zemljo naj se iz-perva sadijo korenstva (korenje, repa, krompir itd.) ker te se kot pervenci na taki zemlji naj bolje obnašajo; zraven korenstva pa tekne taki svet naj bolje bobu. Žita, posebno pa ozimine, nikoli ne sej v prvič na tako obdelano zemljo.

Ta razložek je menda zato, ker sadeži, kateri delajo korenike, so zadovoljni tudi s tako zemljo, ktera je manj podelana, in ker jim tudi obilost razstopljivih železnih soli ne škoduje. Tudi bob je tak sad, ki je zadovoljen skor z vsakim živežem in sesponaša dobro skor na vsaki zemlji. Žita pa so že bolj kočljive; če ni zemlja po podnebnim zraku dosti podelana, jim ne tekne; tudi zlo zrahljana zemlja jim ni všeč. Za žita je globoko orana zemlja še le v drugem ali tretjem letu dosti terdna, in v tem času se je parst že tudi bolj podelala. Za ozimino je taka zemlja še zatega voljo manj pripravna, ker v rahli zemlji nežnim žitnim koreninam zimski mraz še bolj škoduje. Edino jaro žito, ktero se v taki zemlji dobro obnaša, je ovës, kateri se včasih tudi izperva v tak globoko izorani svet seje.

4. Globoko orana zemlja naj se dobro pognoji.

Gnoj močnejše rahlja sirovo zemljo, jo zgreje in tako stori, da jo tudi podnebni zrak bolje podela. Razun tega dobivajo na taki frišno pognojeni zemlji rastljine že ob prvi mladosti pripraven živež, da so korenike in perje krepkeje in se potem lože branijokaki drugi škodljivosti sirove zemlje. Posebno dobro tekne

zemlji, kadar je globoko izorana bila, gnojenje z ap-nom; tako ravnaajo na Angležkem povsod.

Pri nas se sicer pogostoma sliši, da le takrat je prav, globoko orati, ako je gospodar v stanu, na verh spravljeno spodnjo zemljo dobro gnojiti. Angležkega kmetovavca pa ne moti to celó nič, in prav za prav je ta misel le včasih resnična in prava. Zakaj, če je zemlja dobra, posebno, če je spodnja enaka zgornji, ali če je spodej lapor (soldan) ali apnica, se bo vselej tudi brez močnega gnojenja splačalo, če se spodnja zemlja spravi na verh; to so skusili na Angležkem že stokrat; celó na slabelih zemljah se je globoko oranje dobro skazalo.

5. Varovati je, da po globokem oranju na svet spravljene červi ne škodujejo setvi.

V več krajih Angležkega so skušnje učile, da so červi veliko škodo prizadevali setvam, če so njivo spomladi globoko preorali ali pa v jeseni izorano berž z ozimino obsejati. Profesor Johnston pravi, da se to zatega voljo zgodi, ker globoko oranje spravi veliko červive zalege in červov na verh zemlje. Če se zgodi to v jeseni in ostane njiva čez zimo neobdelana, jih pokončá srež. Če pa se v jeseni globoko izorana njiva prec z ozimino poseje, ali če se spomladi izorje in obdela, se zaredé červi lože pod krilom ozimine tudi čez zimo ali pa spomladi, ko jih sončna toplota k življenju izbuja — v škodo posetvam. Naj že je to res tako, kakor profesor Johnson razjasnuje, ali pa ne, — to je gotovo, da, kdor misli globoko izorati za to pripravno polje, naj v pravem času opravi to, da ne bojo podzemeljski merčesi mu škode delali.

Vsaka reč, če še sama po sebi tako dobra, se zna v škodo obrniti, če se ne opravi prav in v pravem času.

Gospodarska skušnja.

(Dvojne šipe na oknih pozimi) grejejo hišo tako, da lahko rečemo, da se ž njimi veliko derv prihrani, in sedanji čas, ko so derva zmiraj dražje, so tolikanj bolj na pravem mestu. Da bo to vsak lahko sam spoznal, bomo ob kratkem to reč razložili. Koliko bolj kurimo v hiši in kolikor merzleje je zunaj, toliko več toplote uide skoz okna iz hiše. Sploh smemo reči, da pozimi razložek med notrajno toploto in unanjim mrazom znese kakih 16 stopinj po Romirjevem gorkomeru. V 12 urah se zavolj tega razložka toliko toplote skoz eno okno zgubi, da bi se ž njo dalo 60 funtov merzle vode v krop spremeniti. Da pa 60 funtov merzle vode postane krop, je treba 4 funte derv — tedaj se v 12 urah zgubi 4 funtov derv. Če ima družina 5 okenj v svojem stanovanji, bo vsak danja zguba skoz nje 20 funtov derv. Če pa ima izba dvojne šipe (znotraj in zunaj), se prihrani 10 funtov derv na dan — v 3 ali 4 mescih to znese precej. Ni tedaj prazna potrata, če si gospodar napravi dvojne šipe na oknih svoje hiše.